

Πολιτισμός II

Θεματική Ενότητα 8: Η επανένωση της Γερμανίας

Επικ. καθηγητές Ελένη Γεωργοπούλου και Γιάννης Πάγκαλος
Τμήμα Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Η επανένωση της Γερμανίας

Θεματική ενότητα 8

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα ενότητας

- 1. Η πορεία προς τη δημοκρατία**
 - i. Διεθνείς πολιτικές προϋποθέσεις
 - ii. Πολιτική κατάσταση στο εσωτερικό της ΓΛΔ

- 2. Η «ειρηνική επανάσταση»**
 - i. Μαζική φυγή
 - ii. Διαδηλώσεις της Δευτέρας
 - iii. Το νέο φόρουμ
 - iv. Αλλαγή ηγεσίας
 - v. Η πτώση του τείχους

Περιεχόμενα ενότητας 2

3. Ο δρόμος προς την ενότητα

- i. Γενικά
- ii. Η Συνθήκη «δύο συν τέσσερα» και οι αποζημιώσεις
- iii. Η Συνθήκη της Ένωσης

4. Εργοτάξιο «Γερμανική Ενότητα»

- i. Σε οικονομικό επίπεδο (υπόθεση „Treuhand“)
- ii. Σε κοινωνικό επίπεδο („Ostalgie“)

Σκοποί ενότητας

Στόχοι αυτού του τρίωρου σεμιναρίου είναι,

- a) Μια επισκόπηση πάνω στους κυριότερους σταθμούς της ένωσης των δύο γερμανικών κρατών
- b) Η προβολή των λέξεων-κλειδιών και οι σχετικές εικόνες που είναι συνδεδεμένα με αυτήν τη θεματική και που φέρουν κάποια πολιτισμική σημασία

Μέρος Ι Η πορεία προς τη δημοκρατία

ι. Διεθνείς πολιτικές προϋποθέσεις

Προϋπόθεση της επανένωσης

Η κυριότερη προϋπόθεση της επανένωσης στη διεθνή πολιτική σκηνή

- **Η πολιτική του σοβιετικού ηγέτη Michail Gorbatschow**
 - 1985 νέος Γενικός Γραμματέας της Κεντρικής Επιτροπής
- Μεταρρύθμιση του σοβιετικού συστήματος
 - «Νέα σκέψη» (εκδημοκρατισμός)
- Πολιτικά συνθήματα: **«Περεστρόικα»** (ανασυγκρότηση) + **«Γκλασνόστ»** (διαφάνεια)

Παράγοντες

- 1988 : Άρση του δόγματος Breshnew
 - δόγμα Breshnew : Στρατιωτικές επεμβάσεις της ΕΣΣΔ, όταν θεωρεί ότι απειλείται ο σοσιαλισμός σε κάποιο από τα κράτη του Συμφώνου της Βαρσοβίας
- Κοινή δήλωση με τον Helmut Kohl στις 13 Ιουνίου 1989
 - Η αρχή της αυτοδιάθεσης ισχύει για όλους τους λαούς
- Στο τέλος της δεκαετίας του 1980 αφήνει βαθμιαία αυτονομία στα κράτη του Ανατολικού Μπλοκ
- Στη Γερμανία αποκαλείται χαϊδευτικά «Gorbi»

Η πορεία προς τη δημοκρατία

Διαδήλωση της
«Δευτέρας» στις 24
Οκτωβρίου 1989. Οι
διαδηλωτές εναποθέτουν
τις ελπίδες τους στο
σοβιετικό ηγέτη
Gorbatschow, ο οποίος
είχε παροτρύνει την
ηγεσία της DDR να
προχωρήσει σε
μεταρρυθμίσεις. (© AP)

<http://www.bpb.de/cache/images/5/47815-1x1-article220.jpg?92841>

Προϋποθέσεις εσωτερικής πολιτικής

Προϋποθέσεις σε επίπεδο εσωτερικής πολιτικής κατάστασης (της ΓΛΔ) για την επανένωση

- **Για δεκαετίες ελλείψεις στην οικονομία**
 - Οικονομικές δυσκολίες
- **Εκλογικές νοθείες**
 - Περιφερειακές εκλογές στις 7 Μαΐου 1989 με παραποιημένα αποτελέσματα
 - Διαδηλώσεις
 - Αύξηση των αιτήσεων για έξοδο από τη χώρα
 - Μαζική φυγή

Μέρος II Η «ειρηνική επανάσταση»

i. Μαζική φυγή - ii. Διαδηλώσεις της Δευτέρας - iii. Το νέο φόρουμ - iv. Αλλαγή ηγεσίας - v. Η πτώση του τείχους

Μαζική φυγή

- Η **Ουγγαρία** είναι η πρώτη χώρα του Ανατολικού Μπλοκ που ανοίγει τα σύνορά της στη Δύση
 - Βαθμιαία κατάργηση των συνοριακών εγκαταστάσεων προς την Αυστρία από το Μάιο 1989 μέχρι το Σεπτέμβριο
 - Ανεμπόδιστη πρόσβαση στη Δύση
 - Παρ' ότι το SED απαγορεύει τους πολίτες να ταξιδέψουν στην Ουγγαρία
- περ. 25000 φυγάδες

Μαζική φυγή 2

- Ανάμεσα στον Αύγουστο και τον Οκτώβριο του 1989 πολλοί ανατολικογερμανοί καταφεύγουν στις δυτικογερμανικές πρεσβείες των πόλεων
 - Πράγα
 - Βουδαπέστη
 - Βαρσοβία
 - Βερολίνο
- Στις 30 Σεπτεμβρίου 1989 η πολιτική ηγεσία της ΟΔΓ επιτρέπει σε 6000 φυγάδες της πρεσβείας της χώρας στην Πράγα το ταξίδι στη Δυτική Γερμανία.
 - Διέλευση από τη DDR με έκτακτα τρένα
- Το SED επιτρέπει στις 3 Νοεμβρίου την έξοδο από τα σύνορα της Τσεχοσλοβακίας προς τη Δυτική Γερμανία
 - 15000 φυγάδες

Περιμένοντας το τρένο για Γερμανία

Πράγα, Οκτώβριος 1989:
Χιλιάδες Ανατολικογερμανοί
φυγάδες. Αναμονή μπροστά
από τη δυτικογερμανική
πρεσβεία για μια δυνατότητα
διαφυγής προς
την ΟΔΓ(© AP)

<http://www.bpb.de/cache/images/0/47070-3x2-article620.jpg?3BD5D>

Περαιτέρω πληροφορίες

- <https://www.hdg.de/lemo/kapitel/deutsche-einheit/wandel-im-osten/massenflucht.html>
- <http://www.bpb.de/geschichte/deutsche-einheit/deutsche-teilung-deutsche-einheit/43716/zusammenbruch-des-sed-regimes>

Οι «διαδηλώσεις της Δευτέρας»

- Οργάνωση κινημάτων για τα πολιτικά δικαιώματα το 1989
- Στην εκκλησία «Nikolaikirche» της Λειψίας συγκεντρώνονται από το 1981 τακτικά ομάδες του φιλειρηνικού, περιβαλλοντικού και του κινήματος για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- Τη Δευτέρα 4 Σεπτεμβρίου 1989 περίπου 1000 άνθρωποι παραμένουν στο προαύλιο του ναού διαδηλώνοντας το αίτημα «έξω η Stasi!»
 - Στις 2 Οκτωβρίου αυξάνονται σε 20000
 - Στις 9 Οκτωβρίου είναι 70000
 - Και στις 30 Οκτωβρίου 300000

Οι «διαδηλώσεις της Δευτέρας» 2

- Αίτημα για ελευθερία της γνώμης, ελεύθερα ταξίδια και δημοκρατία
- Τα συνθήματα: «Εμείς είμαστε ο λαός!» και «Όχι βία»
- Το κύμα διαμαρτυρίας επεκτείνεται και σε άλλες πόλεις
- Το καθεστώς του SED αντιδρά κατά κανόνα ειρηνικά
- Μετά τους εορτασμούς της 40ής επετείου της ΓΛΔ η κεντρική επιτροπή του SED εξαναγκάζει τον Erich Honecker σε παραίτηση

Οι «διαδηλώσεις της Δευτέρας» στη Λειψία

Μεγαλειώδης
διαδήλωση τη Δευτέρα,
23 Οκτωβρίου 1989,
μετά τη λειτουργία σε
εκκλησίες της πόλης

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/88/Bundesarchiv_Bild_183-1989-1023-022%2C_Leipzig%2C_Montagsdemonstration.jpg

Foto Bundesarchiv: 183-1989-1023-022, Friedrich Gahlbeck, Lizenz: CC-BY-SA-3.0-de

Το «Νέο Φόρουμ»

- Αντιπολιτευτικό κίνημα με μαζική ανταπόκριση
 - Συμμετέχουν μέλη του φιλειρηνικού, περιβαλλοντικού και του κινήματος για τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- Μέλη του υπογράφουν στις 9 και 10 Σεπτεμβρίου την ίδρυση του κινήματος „**Aufbruch 89**“ («Ξεκίνημα 89»)
 - Αιτήματα
 - Συζήτηση για δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις
 - Μετασχηματισμός της κοινωνίας με ευρεία λαϊκή συμμετοχή

Αλλαγή ηγεσίας

- Στις 18 Οκτωβρίου 1989 ο Γενικός Γραμματέας Erich Honecker παραιτείται
- Διάδοχος είναι ο Egon Krenz
 - Υπόσχεται μεταρρυθμίσεις
 - Επιτρέπονται τα ταξίδια στην ΟΔΓ
- Ωστόσο δεν χαίρει εμπιστοσύνης, γιατί συμμετείχε στη νοθεία των περιφερειακών εκλογών.
- Οι διαμαρτυρίες συνεχίζονται και επεκτείνονται και σε μικρότερες πόλεις
- Σχηματίζεται μεταβατική κυβέρνηση υπό τον Hans Modrow

4. Νοεμβρίου 1989

- Στις **4 Νοεμβρίου 1989** συγκεντρώνονται 500000 άνθρωποι στην Alexanderplatz του Βερολίνου.
- Ανάμεσά τους βρίσκονται σημαντικές προσωπικότητες, όπως οι συγγραφείς Christoph Hein, Stefan Heym und Christa Wolf και ο δικηγόρος Gregor Gysi (σήμερα στο κόμμα „Die Linke“- «Αριστερά») και ο Günter Schabowski από το SED

Η πτώση του τείχους

- Στις 9 Νοεμβρίου ο Günter Schabowski δηλώνει σε μία συνέντευξη τύπου, ότι οι Γερμανοί επιτρεπόταν να ταξιδέψουν, «άνευ προϋποθέσεων» και «αμέσως, χωρίς καθυστέρηση»
(<http://www.hdg.de/lemo/kapitel/deutsche-einheit/friedliche-revolution/fall-der-mauer.html>)
- Ο σχετικός νόμος απαιτούσε ωστόσο μια έγγραφη αίτηση για ταξίδια στο εξωτερικό, αλλά η δήλωση του Schabowski ήταν διφορούμενη.
- Η δήλωση εκλήφθηκε ως πληροφορία ότι τα σύνορα ήταν ανοιχτά κι ότι οι Ανατολικογερμανοί μπορούν να ταξιδέψουν άμεσα στη Δυτική Γερμανία

Η πτώση του τείχους 2

- Έτσι το βραδινό δελτίο στην ΟΔΓ μετέδωσε ότι τα γερmano-γερμανικά σύνορα ήταν ανοιχτά, είδηση που οδήγησε χιλιάδες ανθρώπους από την Ανατολική Γερμανία στα συνοριακά φυλάκια του Βερολίνου
- Έτσι γύρω στις 22.00 η ώρα κάποιοι συνοριοφύλακες άνοιξαν ορισμένα φυλάκια, χωρίς όμως να έχουν λάβει συγκεκριμένη εντολή.
- Ανατολικογερμανοί και Δυτικογερμανοί εορτάζουν στο Δυτικό Βερολίνο το μεγάλο ιστορικό γεγονός: μετά από μακρά περίοδο 28 χρόνων, στις 9 Νοεμβρίου 1989, το τείχος δεν υπάρχει πια!

Πύλη του Βρανδεμβούργου

- Η ημέρα μετά την πτώση του τείχους: Πύλη του Βρανδεμβούργου(© AP)

<http://www.bpb.de/cache/images/3/47823-3x2-original.jpg?4C48F>

Μέρος III Ο δρόμος προς την ενότητα

i. Γενικά - ii. Η Συνθήκη «δύο συν τέσσερα» και οι αποζημιώσεις - iii. Η Συνθήκη της Ένωσης

Γενικά

- Στις 13 Νοεμβρίου, μετά το άνοιγμα του τείχους, τα συνθήματα στις «διαδηλώσεις της Δευτέρας» άλλαξαν και από «εμείς είμαστε ο λαός» μετατράπηκαν σε «είμαστε ένας λαός». Πολλοί άνθρωποι στη ΓΛΔ θέλουν την επανένωση της Γερμανίας.
- Στις 28. Νοεμβρίου 1989 ο Helmut Kohl παρουσιάζει στο κοινοβούλιο ένα **σχέδιο 10 σημείων**
 - Η συζήτηση για την επανένωση ξεκινά.

Αναλυτικότερα για τα επιμέρους βήματα της επανένωσης

- Στρογγυλό τραπέζι
<http://www.hdg.de/lemo/kapitel/deutsche-einheit/weg-zur-einheit/der-runde-tisch.html>
- Το τέλος της κρατικής ασφάλειας
<http://www.hdg.de/lemo/kapitel/deutsche-einheit/weg-zur-einheit/ende-der-staatssicherheit>
- Ελεύθερες κοινοβουλευτικές εκλογές
<http://www.hdg.de/lemo/kapitel/deutsche-einheit/weg-zur-einheit/freie-volkskammerwahl>
- Οικονομική, νομισματική και κοινωνική ένωση
<http://www.hdg.de/lemo/kapitel/deutsche-einheit/weg-zur-einheit/wirtschafts-waehrungs-und-sozialunion.html>

Η συνθήκη «δύο συν τέσσερα»

- Από το Μάιο ως τον Σεπτέμβριο του 1990 οι υπουργοί εξωτερικών των νικητών του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου ΗΠΑ, Μεγάλη Βρετανία, Σοβιετική Ένωση και Γαλλία μαζί με τους υπουργούς εξωτερικών της ΟΔΓ και της ΓΛΔ διεξάγουν διαπραγματεύσεις για την «Ενωμένη Γερμανία».
 - Η γερμανική ενότητα, σύμφωνα με τη Σύνοδο του Πότσταμ, μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με συγκατάθεση των Συμμάχων.
- Στις 12 Σεπτεμβρίου 1990 υπογράφεται στη Μόσχα η συνθήκη «δύο συν τέσσερα»
 - σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής ανοίγει ο δρόμος για την ενότητα

Η συνθήκη «δύο συν τέσσερα»

- Βλέπε:

<http://www.hdg.de/lemo/kapitel/deutsche-einheit/weg-zur-einheit/zwei-plus-vier-vertrag>

- Αναλυτικά με αποσπάσματα από τη συνθήκη:

<http://www.bpb.de/geschichte/deutsche-einheit/deutsche-teilung-deutsche-einheit/43784/2-plus-4-vertrag>

«Στις συνθήκες των Παρισίων μεταξύ της Δυτικής Γερμανίας και των Δυτικών Δυνάμεων στις 23 Οκτωβρίου 1954 είχαν υπογραμμιστεί ρητά ‘τα δικαιώματα και η υπευθυνότητα των τεσσάρων Δυνάμεων αναφορικά με τη Γερμανία ως όλον, συμπεριλαμβανομένης και της επανένωσης της Γερμανίας καθώς και μίας συνθήκης ειρήνης’»,

πηγή: <http://www.bpb.de/geschichte/deutsche-einheit/deutsche-teilung-deutsche-einheit/43771/2-plus-4-verhandlungen>

Αποζημιώσεις

- Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας είχε αναβάλλει εκ των προτέρων το ζήτημα των αποζημιώσεων «μέχρι τη σύναψη μιας νέας συνθήκης ειρήνης που θα επέφερε η επανένωση της Γερμανίας το 1989/90» (Kranz 2005:48)
- Όμως: δεν υπήρχε «συνθήκη ειρήνης», αλλά μόνο η «συνθήκη δύο συν τέσσερα»!!!
- **Τι γίνεται λοιπόν με τις πολεμικές αποζημιώσεις προς την Ελλάδα;**
- **Προφορική παρουσίαση** και συζήτηση στην τάξη
- Βλ. σχετικά: Fleischer, Hagen und Despina Konstantinakou: *Ad calendas graecas? Griechenland und die deutsche Wiedergutmachung.*

Η συνθήκη της ενότητας

- Στις 31 Αυγούστου 1990 η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και η Λαοκρατική Δημοκρατία της Γερμανίας συνομολογούν την ένταξη της ΓΛΔ στο χώρο ισχύος του συντάγματος (της ΟΔΓ).
 - Δεν πρόκειται για ενότητα «με ίσα δικαιώματα»
- Επισφραγίζεται η κρατική ενότητα της Γερμανίας
- Η συνθήκη της ενότητας τίθεται στις 3 Οκτωβρίου σε ισχύ
- Η Γερμανία μετά από περισσότερα από 40 χρόνια διαίρεσης είναι και πάλι ενιαία!

Εορτασμός της γερμανικής επανένωσης στις 03.10.1990 στο Βερολίνο

Λαϊκή γιορτή μπροστά
στο (ακόμη μη
ανακαινισμένο)
Reichstag, το οποίο
σήμερα είναι το
σύγχρονο
κοινοβούλιο
(Bundestag)

Φωτό: picture-alliance/ dpa

<http://img.welt.de/img/Fuhrs-Woche/crop132893500/9519408548-ci16x9-w780/Feier-zur-Deutschen-Einheit-in-Berlin.jpg>

Teil IV Εργοτάξιο «Γερμανική Ενότητα»

- i. Σε οικονομικό επίπεδο („Treuhand“)**
- ii. Σε κοινωνικό επίπεδο („Ostalgie“)**

Σε οικονομικό επίπεδο

- Αναδιαμόρφωση της ανατολικογερμανικής οικονομίας
- Την ευθύνη για τις εταιρίες λαϊκής ιδιοκτησίας είχε από το 1990-1994 το **καταπίστευμα (Treuhandanstalt)**.
- Στόχος: ιδιωτικοποίηση και εξυγίανση
- Αλλά: μεγάλες απώλειες και απάτες
 - Αποβιομηχάνιση
 - Μαζική ανεργία (3 εκατομμύρια άνεργοι στην πρώην Ανατολική Γερμανία)
- Αναλυτικότερα:
<http://www.hdg.de/lemo/kapitel/deutsche-einheit/baustelle-deutsche-einheit/treuhand.html>

Σε κοινωνικό επίπεδο

- Εσωτερική ενότητα;
- Η «σύνθεση»: μακρόχρονη και δύσκολη διαδικασία
 - Διαφορετική νοοτροπία και κουλτούρα
 - «Δυτικοί» και «Ανατολικοί» („Wessis“ und „Ossis“)
- „**Ostalgie**“ (λογοπαίγνιο από το Nostalgie+ Osten=νοσταλγία+Ανατολή)
- Νοσταλγία των ανθρώπων για τις θετικές πλευρές της ΓΛΔ. Βλ. σχετικά:

<http://www.hdg.de/leomo/kapitel/deutsche-einheit/eine-nation-zwei-gesellschaften.html>

Περαιτέρω πληροφορίες

- Βλέπε:

<http://www.hdg.de/lemo/kapitel/deutsche-einheit/eine-nation-zwei-gesellschaften.html>

Επίσης:

Glaser, Hermann: Deutsche Kultur. 1945-2000.
Propyläen, München 2000:553-562.

„Good Bye, Lenin!“

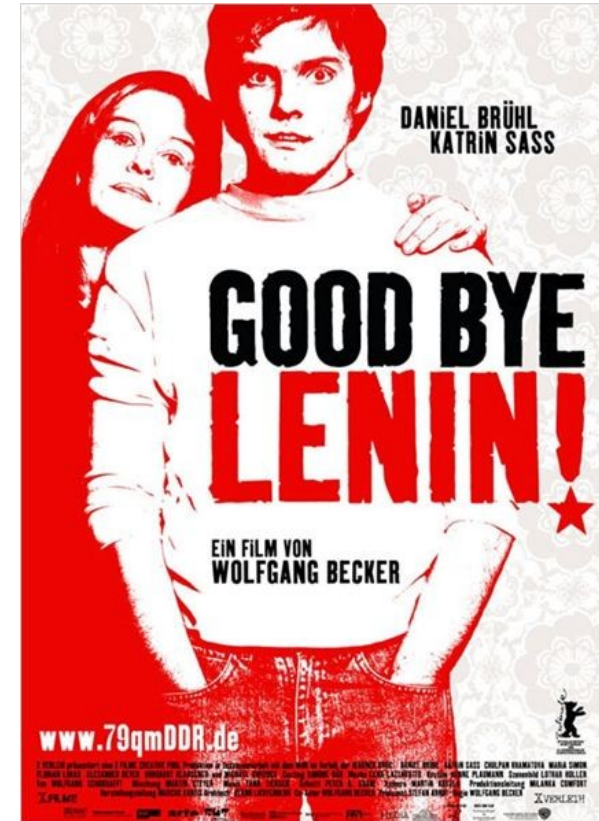
- Ταινία „Good Bye, Lenin!“ του Wolfgang Becker
- Θέμα: η επανένωση και η νοσταλγία για τη ΓΛΔ (Ostalgie)
- Αποσπάσματα στο μάθημα και σχολιασμός

Περαιτέρω πληροφορίες:

- [file:///C:/Users/user/Documents/Downloads/RQZRHU%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/user/Documents/Downloads/RQZRHU%20(2).pdf)

Και

- <http://www.bpb.de/geschichte/deutsche-einheit/deutsche-einheit/43810/die-ddr-im-museum>

http://de.web.img2.acsta.net/r_640_600/b_1_d6d6d6/medias/nmedia/18/63/59/65/18695056.jpg

Εργοτάξιο «γερμανική ενότητα»: η επεξεργασία του σκοτεινού παρελθόντος

Ανάλυση και επεξεργασία του σύνθετου ζητήματος «Stasi»
(διαβόητη μυστική αστυνομία στη ΓΛΔ)

(στον χώρο του «πολιτισμού»)

- **Το παράδειγμα της συγγραφέως Christa Wolf**
 - Η Christa Wolf ως «ανεπίσημη συνεργάτις»
 - Η Christa Wolf ως θύμα παρακολούθησης
 - Επιλεγμένα αποσπάσματα από το έργο της
- Αποσπάσματα από την ταινία: «Η ζωή των άλλων» (*Das Leben der Anderen*)

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία - Links

- <http://www.bpb.de/>
- <http://www.dhm.de>
- <http://library.fes.de/pdf-files/historiker/02971.pdf>
- [file:///C:/Users/user/Documents/Downloads/RQZRHU%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/user/Documents/Downloads/RQZRHU%20(2).pdf)
- <https://books.google.de/books?id=1K0qJ5vm9AAC&pg=PA375#v=onepage&q&f=false>

Βιβλιογραφία

- Alter, Peter / Rohlfes, Joachim / Wolfrum, Edgar und Wolle, Stefan: Deutsche Geschichte. Wie wir wurden, was wir sind. Ernst Klee, Stuttgart:2002
- Fleischer, Hagen und Despina Konstantinakou: *Ad calendas graecas? Griechenland und die deutsche Wiedergutmachung*. In: Hans-Günter Hockerts, Claudia Moisel, Tobias Winstel (Hrsg.): *Grenzen der Wiedergutmachung: Die Entschädigung für NS-Verfolgte in West- und Osteuropa*. Wallstein, Göttingen 2006, S. 375–457. Online unter:
<https://books.google.de/books?id=1K0qJ5vm9AAC&pg=PA375#v=onepage&q&f=false>
- Glaser, Hermann: Deutsche Kultur. 1945-2000. Propyläen, München: 2000

Βιβλιογραφία 2

- Glaser, Hermann: Kleine Kulturgeschichte Deutschlands im 20. Jahrhundert. Beck, München:2002
- Hermand, Jost: Deutsche Kulturgeschichte des 20. Jahrhunderts. Primus, Darmstadt:2006
- Kranz, Jerzy: Polen und Deutschland: getrennte oder gemeinsame Wege der Geschichtsbewältigung? Juristisch-politische Bemerkungen aus polnischer Sicht. In: Gesprächskreis Geschichte. Heft 61. Historisches Forschungszentrum der Friedrich Ebert Stiftung:2005. Eingesehen am 23.6.2015 unter <http://library.fes.de/pdf-files/historiker/02971.pdf>
- Müller, Helmut: Deutsche Geschichte in Schlaglichtern, Mannheim 1990

Βιβλιογραφία 3

- Schröder, Klaus: Das neue Deutschland. Warum nicht zusammenwächst, was zusammengehört. Wjs, Berlin:2000
- Schulze, Hagen: Kleine Deutsche Geschichte, München 1996
- Wege der Deutschen, ein begleitendes Sachbuch zur Ausstellung des Deutschen Historischen Museums, Berlin, Reinbek bei Hamburg, 1999
- Wolf, Christa: „Medea. Stimmen“. Luchterhand, München:1996
- Wolf, Christa: „Was bleibt“. Aufbau-Verlag, Ost-Berlin/Weimar:1990

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Prof. Dr. Eleni Georgoroulou. Prof. Dr. Ioannis Pagkalos. «Πολιτισμός II. Η επανένωση της Γερμανίας ». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS476/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

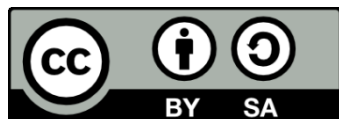
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: <Anastasios Kotzakotzidis>
Θεσσαλονίκη, <4/9/2015>

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

